

КИТАЙСКАТА „КНИГА НА ПРОМЕНИТЕ“ КАТО НЕПОСРЕДСТВЕНО ОТРАЖЕНИЕ НА ДЕЙСТВИТЕЛНОСТТА

Валери Иванов

THE CHINESE “BOOK OF CHANGES” AS A DIRECT REFLECTION OF REALITY

Valeri Ivanov

Abstract: Global communication in the information age raises the question of the relevance of the binary code used in the Chinese “Book of Changes”. Known and used primarily as a kind of “oracle” for divination, the book remains a mystery for its researchers and interpreters. The skillful exercise of the “seven arts” in ancient times probably bore the same immediate perception and understanding as is reflected in the ideograms commented upon in the “I Ching”. Chinese masters from the so-called “internal” martial arts schools directly testify to this in their explanations and guidance to practitioners. This presents the real possibility that the practice of traditional “martial arts” still retains a part of the sensitivity transmitted through the centuries about the hidden nature of the world and the direct communication with it. Of course, “mastery” is necessary!

Key words: reflection, reality, information, relevance, binary, code, changes, mystery, skillful, arts, ancient, perception, ideograms, internal, martial, possibility, traditional, sensitivity, hidden, nature, direct, communication, mastery

В днешната информационна ера на все по-глобална комуникация в света, китайската „Книга на промените“ /И Дзин/ е позната предимно като своеобразен *оракул* за гадаене за бъдещо развитие на дадена ситуация. Дори не съвсем задълбоченото разглеждане на използваните в книгата идеограми и реда на тяхното съставяне обаче би ни довело до прозрения за ползвания в книгата бинарен код за отразяване на информацията в заобикалящия ни свят. Наслагваните с времето указания и насоки към тълкуването на идеограмите /фигурите *gua*/ говорят единствено

за нарастващо с времето отдалечаване на тълкувателите от директното и непосредствено възприемане на техния смисъл. И днес книгата остава загадка за съвременните изследователи и интерпретатори. При това акцентът все повече се измества върху ползване на коментари от различни авторитети, а самото значение на идеограмите като код е оставено почти без внимание. Умелото практическо упражняване на *седемте изкуства* в древността вероятно също е носело тази връзка с непосредственото възприемане на информация от и за света, нейното директно отразяване и практическо използване. Отбелязвайки настъпващото загубване на тази връзка в практиката, отделни майстори в т.нар. вътрешни школи на китайските бойни изкуства от края на XIX и началото на XX в. се опитват да оставят доказателства за това непосредствено възприемане. Някои от тях целенасочено включват идеограмите на *И Дзин* в своите обяснения и насоки към практикуващите. За практиката в бойните изкуства това наследство очертава ясни насоки за проникване в истинската традиция и тяхната същност. За глобалния информационен свят това очертава възможността в практиката си традиционните „бойни изкуства“ да са запазили частица от предаваната от векове сензитивност на древните майстори за непосредствено възприемане на кодираната в идеограмите скрита същност на заобикалящия ни свят и непосредственото общуване с него. Така *и дзин* би могла да се използва за разбиране на скритите връзки между формите и явленията, за движението и съотношенията на силите, техните характеристики, взаимно влияние и взаимодействия, тенденции и скрити връзки.

За всички днес е ясно, че светът навлиза в „Ерата на информацията“ и информационните технологии все повече завладяват нашето ежедневие. Скоростта на обмен на информацията създава и развива доскоро неподозирани възможности, като намалява до неузнаваемост пространствените и времеви ограничения на човешкото съществуване. Както XIX в. би могъл да се определи като индустриален, а XX в. като технологичен, така настоящият XXI век стремително се оформя като информационен. Този процес за математическото представяне на информацията като нула и единица започва може би с морзовата азбука, преминава през звуковия сигнал на радиото, светлинния сигнал на светлината, като достига до тяхното съхраняване и разпространение първоначално на електромагнитен, а после и на цифров носител. Това дава необикновени и смятани доскоро за невъзможни варианти за моделиране, изменение и безпрецедентно възпроизвеждане на информация. Както казва един западен анализатор: „През 1993 г. в света имаше около 50 интернет страници, а до 2000 г. тази

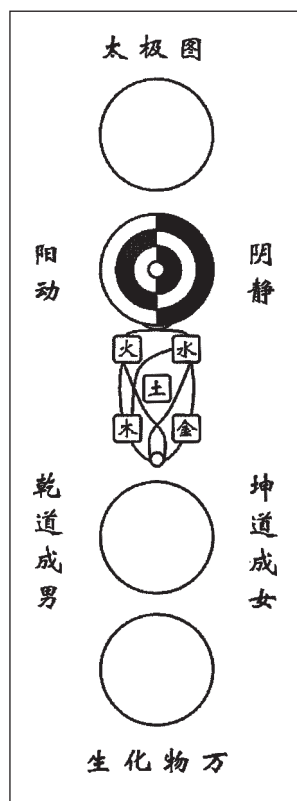
цифра надхвърли 5 милиона. Десетилетие по-късно само в Китай има над 400 милиона потребители на интернет, а социалната мрежа Фейсбук се използва от половин милиард души.“ И още „през 1980 г. телефонните разговори по медна жица пренасяха едва една страница информация на секунда, а днес* един тънък сноп оптични влакна може да пренесе 90 000 тома за секунда“ (Най 2010, 128).

Едновременно с това сетивността на човека сякаш е все по-затруднена и претрупана с информацията, която го залива от всички страни. Той става физически по-некомуникативен и по-грубо избирателен по отношение на нейното възприемане. Филтърът на неговияте възприятия става все по-затруднен в своята пропускливост. Затова и нарастващата необходимост от реална комуникация провокира създаването на все по-силно въздействащи и по-усъвършенствани средства и форми за достигане до човешката сензитивност. Човек става все по-едностранчив и ограничен от гледна точка на непосредствената връзка на неговата биологична сензорика с реалния свят, в който той съществува. А дигитализацията все повече определя завладяващата го илюзорност и имагинерна отделеност от всичко, което реално го заобикаля.

Независимо от носителя на информация, обаче, и от способите за нейното предаване, тази информация продължава да достига до човека посредством неговите сетива. Сетивността, действаща чрез неговите биологични сетивни органи за възприятие, се свързва със способността на човека да осъзнава достигащата до него информация. Светлината продължава да бъде възприемана основно чрез очите и зрението като функция на възприятието. Звукът се възприема чрез ушите и слуха. Вкусът се възприема чрез рецепторите на езика, а мирисът чрез тези на носа. Пространствената ни ориентация, макар и доста закърняла напоследък, се опитва да обхване другите четири сетива, като ни позиционира в пространството чрез усещането на кожата като граница на нашето физическо тяло. Това тактилно усещане на повърхността на тялото сякаш се свързва с всички останали сетивности, така че може в известен смисъл да ги замести малко или повече. Въпреки че усещаме чувствителността на кожата някакси скрито, подмолно, непряко и дори подсъзнателно, ние я ползваме непрекъснато в оценката си за външната среда.

Древната китайска „Книга на промените“ /И Дзин/ днес се възприема най-често като книга и сборник с тълкувателни сентенции, но всъщност коментарите са насочени към идеограмите, които са обект на тълкуване /фигурите – гуа/. Самите коментари са оформили книга и са събрани като сборник от идеи далеч след познаването на самите метафори на съ-

ществуването, очертани в комбинацията от цяла и прекъсната черта. Постепенно с времето книгата започва да се ползва предимно като средство за гадаене. Според мнението на съвременните изследователи тя разкрива скритите връзки с подсъзнателното, а защо не и с несъзнаваното. Така ползването на коментарите, направени в „Книгата на промените“, доста измества фокуса от тълкуваните идеограми. Те все по-рядко се възприемат и тълкуват като пряко отражение на реалността за разкриване скрития в тях код на съществуването именно сега в този момент. Легендите за възникването на идеограмите разказват за техния произход именно като резултат на такова пряко възприятие на реалността. „Древните китайски философи гледали света около тях и се опитвали да разберат защо и по какъв начин стават промените в него.“ (Джоу 1996, 12). Едва в случай че това възприятие е изместено, се налага тълкуването на знаците, което това възприятие вече е оставило в моментна снимка. В случай че е налице това непосредствено общуване на сетивността, то би представлявало непосредствено отражение на действителността – вървене по пътя /Дао/, а не неговото „следване“, както често неуместно се превежда в литературата.

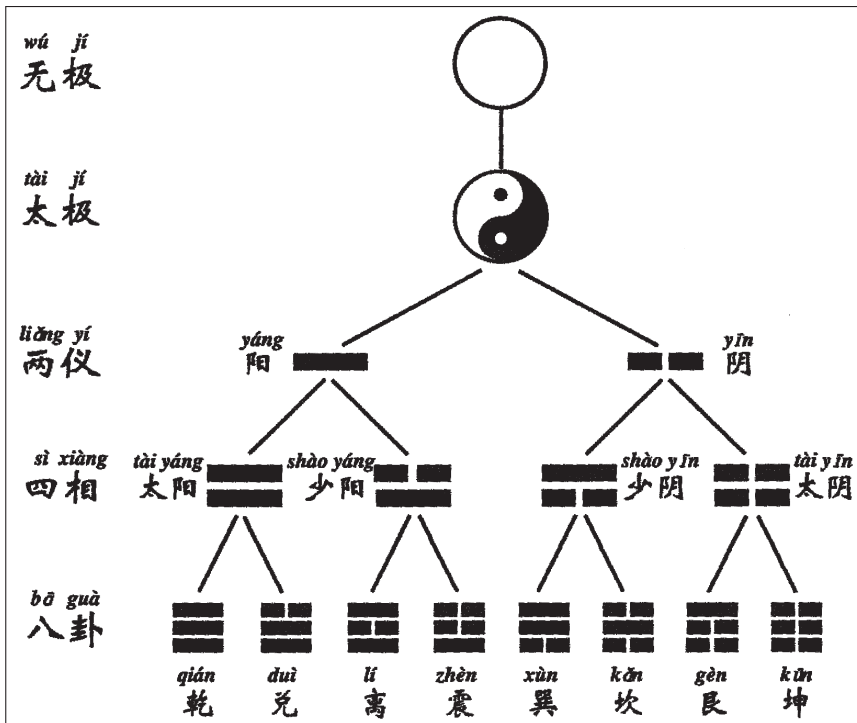

Фиг. 1 – Диаграмата на Тайджи (Li 2006, 65)

Независимо дали приемаме съществуването на единно начало в лицето на Бог или не, или сме склонни да придадем на началото някакво замъглено в теории еволюционно минало, то продължава да бъде за нас едно голямо неизвестно. Дори да сме убедени, че всичко е било само хаос или някъде съществува идеален ред, светът за човека започва да съществува от неговото първо възприемане и разграничаване на нещата наоколо. Така от онова, което не възприемаме, възниква нещо, което постепенно определяме като познаваемо. От безпределното и неотграниченото *у дзи* възниква първичното разделяне *тай дзи*. „Великият предел“, или изначаното разграничаване на нещата, поражда отделянето на възприетото от невъзприетото. И това се случва по отношение на всяко едно от нашите сетива, които свързват възприятието ни със заобикалящия свят, докато накрая достигне до разделението на съзнавано и несъзнавано разграничаване. Това е „назоваването“ на нещата от *Дао дъ дзин* или *логост* на

древните гърци, който дава име на съществуването като нещо осъзнато. Това първично разделяне позволява безкрайното многообразие на всичко съществуващо в този свят. В резултат на това първично отделяне на Аз-а от всичко останало се проявява както нашето външно, така и нашето вътрешно самоопределяние и самоосъзнаване. Така нашите четири възприятия постепенно достигат до реалността /или илюзията за реалност/ на материята, тялото, душата, чувствата, мислите и всичко, което бихме включили в своя вътрешен или външен свят. Основното тук е разграничаването на Аз и мое от всичко друго. Това първично разделяне е отправната точка на нашето съществуване, мястото, откъдето човекът се появява или проявява като такъв. Комбинирането на нашата сетивност и отношението на тази „отправна точка“ на Аз-а като самоопределяне създава осемте триграми, които изграждат света и всички негови форми или по-точно казано нашето определение за тях.

От първичното разделяне на *тайджи* се образуват съществуващото и несъществуващото или осъзнатото и неосъзнатото в съпоставянето на *ин* и *ян* – фонът и онова, което се е появило на този фон и ние го възприемаме отделно от този фон. При идеограмите на *И Дзин* това са прекъснатата – *ин* и непрекъснатата – *ян* линии или черти – *яо*.

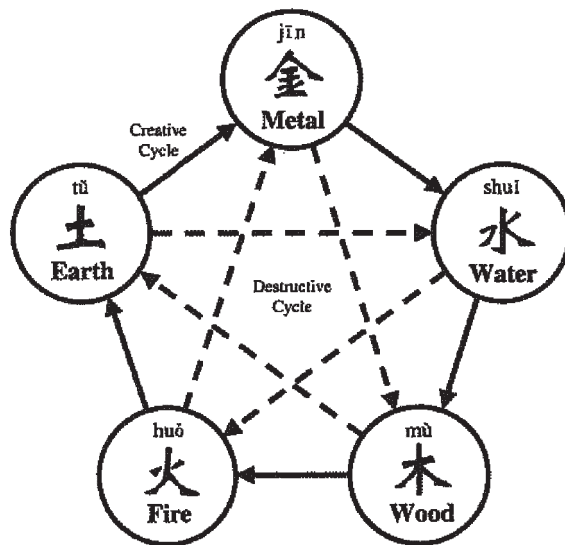
Фиг. 2 – Измененията на *ин* и *ян* от Уджи към Багуа (Lu 2006, 96)

Ян е активното, проявено на фона на *ин*, което остава като сянка, но винаги съществува, дори и само за да има с какво *ян* да бъде сравнено. По-нататък произволните комбинации на възприятието оформят четири варианта на съчетаване – четирите образа *малък ин* и *голям ин*, *малък ян* и *голям ян*. Тези четири образа /или възприятия/ се отбелязват при възникването на идеограмите на *И Дзин* в комбинация от две черти, разположени една върху друга. Едната от тях, разположена отдолу, произхожда от „небето“, а другата черта, разположена отгоре, идва от „земята“. Онова, което бихме могли да възприемем, съществува и без нас. Или може би не?! Има ли звук, без да има кой да го чуе?! Има ли светлина, ако не можем да я видим?! Съществува ли нещо, без да има кой да го възприеме?! Тези дилеми, които съвсем не са съвременни, се решават от човека. Човекът е третата черта в така наречената триграма от идеограмите на *И Дзин*. Той присъства в този свят като възприемащ, като отправна точка на възприятието. Неговите сетива създават неговия свят – това е светът, който човек възприема и в който съществува. Към този свят той може да подхожда по активен начин, да го възприема активно със сетивата си – *ян*. Или обратно, да бъде пасивен и очакващ във възприятието, което навлиза сякаш навътре в човека – *ин*. Факт е, че сетивността на човек може да се насочи навътре и той да възприема навътре в себе си – в своето тяло и усещания, мисли, чувства и емоции. Така самоопределянето на човек, неговото самоназоваване като Аз, включва това, което той представлява вътрешно, и онова, което възприема за Аз, себе си и мое, като се самоопределя външно. Или границата, която поставя човек на себе си и собственото си самоопределяне, се появява от Азовото определяне на вътре и вън от мен. Тази граница присъства у всеки човек и тя представлява човешкото *тайдзи*.

Възприемайки чрез сетивата си, човек разделя обективно съществуващото възприятие на четирите образа от *И Дзин* на осем комбинации от по три черти – триграми, в които неговото възприятие се проявява като отношение на Аз-а. Отправната точка на отношението, изразявано от Аз-а като активно – *ян* или пасивно – *ин* възприятие, поставя третата черта от триграмите. Триграмите от „Книга на промените“, наричани „фигури“ – „гуа“ се подреждат традиционно по следния начин: *Циен* /небе/, *Дуей* /езеро/, *Ли* /огън/, *Джън* /гръм/, *Сун* /вятър/, *Кан* /вода/, *Гън* /планина/ и *Кун* /земя/. „Книгата на промените“ поставя триграмите една върху друга по двойки, които образуват фигури /също наричани *гуа*/ от по шест черти, разположени една върху друга. Тези черти се построяват и броят отдолу нагоре, като подлежат на тълкуване като триграма в съ-

четание с другите или поотделно всяка една. Тълкуванията към така образуваните комбинации от по шест черти – 64 на брой, представляват по същество текстовете на *И Дзин*. Традиционно се смята, че „Фу Си е основоположник на тази система; Уън Уан е изтълкувал хексаграмите; Джоу Гун е този, който е написал коментари към отделните черти, а Конфуций е направил обзор на цялата система.“ (Джоу 1996, 13)

При тълкуването на идеограмите на *И Дзин* голяма роля изиграва и традиционното възприемане на китайците за света като изграден от пет движещи сили или „петте елемента“. Тези пет елемента разкриват динамичните сили на взаимодействие в света.

Фиг. 3 – Кръг на Пораждане и кръг на Разрушаване на Петте елемента /Усин/ (Li 2006, 29)

Тяхната връзка с триграмите на *И Дзин* при тълкуването им е израз на непосредствения подход за създаване на триграмите чрез възприемане на света около нас чрез петте сетива, с които го възприемаме. Три от тези пет елемента отговарят на двойка от триграмите. Към метала като елемент се причисляват триграмите *циен* /небе/ и *Дуей* /езеро/, към елемента дърво се включват триграмите *Джън* /гръм/ и *Сун* /вятър/, а към елемента земя – триграмите *Гън* /планина/ и *Кун* /земя/. За елементите огън и вода са запазени съответстващите им триграми от *И Дзин* – *Ли* /огън/ и *Кан* /вода/.

Съпоставката между триграмите и петте елемента ни дава скритата връзка на тяхното съответствие като начин, по който се осъществява само-

то свързване на съответстващите си елементи и части на всичко съществуващо. Това свързване и тези съответствия се осъществяват на различните нива на силата при нейното трансформиране в практиката на обучението. За разлика от статичните форми на нашето възприятие при определянето на света посредством осемте триграми, петте елемента изразяват вътрешната динамика на тези форми и взаимодействието между тях.

Петте елемента са постоянни, но се намират в непрекъснато преливане и промяна, която включва четири форми на взаимодействие – пораждане или разрушение, близост или страх. Три от елементите – метал, земя и дърво, включват в себе си по две от триграмите на *И Дзин*. Два от тях – огънят и водата, съответстват на същите триграми и си взаимодействат на нивото на човека по начин, който пряко отразява динамиката на *ин* и *ян* в символа на *тайдзи*. По този начин взаимодействието между елементите на огъня и водата създава активния и пасивния аспект на *земята*, активния и пасивния аспект на *небето* или *метала* като елемент, и активния и пасивния аспект на *дървото*, което като елемент изразява човека в неговата свързваща роля между *небето* и *земята*. Тези три нива на една хексаграма *гуа* от *И Дзин* се изразяват в областите на трите резервоара на силата *дан тиен* в тялото на човека, докато във външния за тялото свят се проявяват в нивата на *Небето*, *Земята* и *Човека* на обективното съществуване. По този начин светът на микрокосмоса, или по-точно нашето възприятие за него, съответства на света на макрокосмоса, който също е пряко свързан с нашето възприемане.

Така в изброяването на познатите ни от древността цифри:

Едно /единността или субективността на Аз-а/ изразява безкрайното множество на проявленията като:

Две /ин и ян – небе-земя в обективното, вертикалното измерение/;

Три /трите *дан тиен* или присъствието на човека в двойката/;

Четири /четириите посоки на света в хоризонталното измерение/;

Пет /петте елемента на динамичните сили в непрекъснато взаимодействие/;

Шест /шестте измерения на формата в пространството – горе-долу, ляво-дясно, отпред-отзад/;

Седем /шестте измерения, поставени във времето/;

Осем /осемте триграми – шестте измерения заедно с измерението вътре-вън като субективно възприятие на *тайдзи*/;

Девет /празнотата, поставена в единството на изменението на осемте форми/

Десет /всички възможни неща или проявеното и непроявеното като нула и единица/.

От друга страна силата, подобно на динамичните характеристика на петте елемента, според традициите на езотеричната практика за духовно усъвършенстване от древността, е възможно да бъде трансформирана чрез своеобразен процес на „дестилация“ и пречистване, което води до промяна в нейните качества. В указанията, свързвани с практиката на бойните изкуства и вътрешната алхимия, силата преминава през четири нива на плътност като *Ли, Дзин, Ци и Шън*.

0	У дзи							Безпределното
1-0	Тайдзи							Великия предел
Език	Уши		Нос		Очи		Сетивни органи	
Вкус	Слух		Мирис		Виждане		Сетивни функции	
Голям ин	Малък ин		Малък ян		Голям ян		Четири образа	
0	1		0		1		Възприеманото	
0	0		1		1		Възприемащия	
Кун	Гън	Сун	Кан	Ли	Джън	Дуей	Циен	Осемте триграми
0	1	1	0	1	0	0	1	
0	0	1	1	0	0	1	1	
0	0	0	0	1	1	1	1	
земя	земя	дърво	вода	огън	дърво	метал	метал	Петте елемента
метал – вода – дърво – огън – земя – метал								Кръг на пораждање
в обратния ред е на близост								на петте елемента
метал – дърво – земя – вода – огън – метал								Кръг на разрушаване
в обратния ред е на страх								на петте елемента
Осемте взаимодействия между формите на телата								Осемте врати
лю	као	цай	ан	дзи	лие	чоу	пън	на тайдзи цюан
Кун	Гън	Сун	Кан	Ли	Джън	Дуей	Циен	съответни триграми
Четири етапа на трансформация в качествата на силата								
ли – отделност, твърдост, плътност, тежест								
дзин – свързаност, гъвкавост, плътност, тежест								
ци – единност, гъвкавост, празнота, лекота								
шън – отделност, несвързаност, празнота, лекота								
Четири съответствия/принципа на свързване на силата								
Ел. <i>метал</i> – триграми Циен и Дуей – принципна отразяването /като огледало/								
Ел. <i>дърво</i> – триграми Сун и Джън – принципа на пасването /както при сглобка/								
Ел. <i>земя</i> – триграми Кун и Гън – принципа на част и цяло /предмета и материала/								
Ел. <i>огън</i> и <i>вода</i> – триграми Ли и Кан – принципа на лице и гръб /предмета и обратната му страна/								

Фиг. 4 – Цифрово изражение на двучиния код в образите на „И Дзин“

Според древните представи познанието за всичко това е възможно и непосредствено достъпно за всеки. Като съхраняват „вътрешната искреност на неподвижното съзнание и в това състояние съзерцават промените, някои хора за развлечение използват триграмите, за да гадаят по тях. Що се касае до привеждането в движение на трите същностни основи, то се състои в това, че в полето на зрението трябва да концентрираш вниманието си върху невидимото и тогава ще прозреш. В областта на слуха, трябва да концентрираш своето внимание върху това, което не се чува, и тогава ще чуеш. Тогава ще възприемеш всяка форма на проявлението, а всеки звук ще ти носи съобщение. И ако осъзнаваш ясно в процеса на съзерцание, ще постигнеш пътя-дао на „промените“, които се намират в твоето сърце“ (Виноградский 1993, 94).

В начините за използване на *И Дзин* като система за предсказания и гадателска практика са се запазили ритуали за съставяне на триграмите и хексаграмите като запечатани образи на моментната ситуация. Съставената посредством този ритуал хексаграма се отнася към текстове от книгата, които дават определени насоки и указания за разчитане на „образи-те“ на идеограмите и за тяхното пророческо разбиране и напътствие към развитието на ситуацията или въпроса, който се нуждае от отговор. Често самите текстове в книгата обаче са доста неясни. Освен че са трудно преводими и отвлечени по смисъл, те съдържат и указания и препратки към обичаи, практики и възгледи, а може би и други текстове, които отдавна са забравени. За всеобщо учудване, въпреки това, чрез съзнанието на извършващия ритуала и неговото разчитане на оформилата се хексаграма и тълкуване на прилежащите към нея текстове и коментари, често дори и днес се получават учудващо точни отговори и верни насоки за разбиране на ключови моменти от ситуацията, върху която се извършва гаданието. Вечното търсене на отговори, които човек не вижда пряко, прави използването на *И Дзин* в тази светлина актуално и днес, въпреки древността на книгата.

В древността е съществувало обаче и друго отношение към идеограмите на *И Дзин*. За това свидетелстват някои традиционни текстове, останали сякаш в сянка, на които не е обръщано достатъчно внимание може би именно поради това, че книгата е свързвана днес с гадателската практика. „За представителите на традиционната китайска култура вселената представлява информационна структура на взаимодействието на времето и пространството чрез човешкото възприятие“ (Виноградский 1993, 7). Така прозрението в значението на идеограмите на *И Дзин* води до фина настройка на сензориката и човешкото възприемане на света – вътрешен

и външен – така че самите белези на случващото се се считат за знаци, чрез които съществуването ни изпраща преки послания. Отчитайки тези скрити белези на действителността, е възможно тяхното почти директно разчитане чрез прякото възприемане на връзките между тези знаци, за които говори „Книгата на промените“. „Използвайки информацията за отношението между триграмите, ние я съобразяваме с всичко останало около нас. Просто размишляваме за това, което виждаме, и усещаме неговото особено качество. Затова избираме триграмата, която представлява това качество“ (Джоу 1996, 81). Поради практическия характер на това директно възприятие обучението в способностите то да бъде приложено е почти изцяло свързано с практика или най-малкото – с личен контакт с учител, способен да предаде скритото значение на символите и връзката им със заобикалящата ни реалност. Някои насоки все пак са запазени в скрити ръкописи и книги, считани за езотерични, като например системата за анализ на фигурите *гуа*, свързана със символи и числа (*сиан шу*), която се води че е създадена от знаменития Сунски учен Шао Юн (12 в.) и описана от него в книгата „Числа на промените на дивата слива мей-хуа“. Съдържанието на книгата е изпълнено с много конкретика и примери, но освен това съдържа и доста насоки за трансформирането на възприетата от сетивата ни информация от заобикалящия ни свят в цифрово изражение. Поразяващо е как ставащото около нас може да ни носи конкретни и точни обозначения за дадена триграма и нейния двоичен код или пък числовото изражение на нещо около нас ни води след това до съставяне на триграма от *И Дзин* и тълкуването ѝ като идеен образ и неговото значение.

Дали непосредственото възприятие може да бъде възстановено, възродено, преоткрито наново или наново осъзнато...?! Дали можем да се научим да свързваме идеограмите на *И Дзин* с нашите възприятия и дали те не биха могли да обогатят и доизяснят нашето разбиране и осъзнаване за всичко случващо се?! Възможно ли е все още да се научим светът да ни говори директно и пряко, а не с посредничеството на толкова много преводачи и тълкуватели?! В древността китайците са считали, че изменчивостта на ситуацията и непостоянството на средата, вътрешните и външни фактори на влияние и взаимодействие са особено характерни за динамичните условия на войната. Може би заради това древните китайски военни стратегии от епохата на Сун Дзъ са обръщали особено внимание на изменчивостта и настъпващите промени. В същото време в своите трактати по военно изкуство те са си служили с непосредствени практични указания как да се долавят, използват и разбират тези ди-

намични изменения на условията и средата. Те непрекъснато посочват особената практическа приложимост на адекватна за тези условия сензитивност и усещане за света. Това ни дава основание да смятаме, че са познавали и прилагали тази непосредственост при общуването си с околния свят. Както казва Сун Дзъ: „Тоновете са не повече от пет, но всички изменения на тези пет тона не могат да се чуят; цветовете са не повече от пет, но всички изменения на тези пет цвята е невъзможно да се видят; вкусовете са не повече от пет, но всичките им изменения не могат да се усетят. В сражението има само две действия – правилен бой и маневра, но всички промени, които могат да настъпят, е невъзможно да бъдат изчислени“ (Конрад 1995, 28). Онзи, който е достатъчно сензитивен, не разчита на гадания и тълкувания, предоставени за убеждаване на масите и наблюдателите. Който живее с тази сензитивност и усеща непосредствено присъствието на всички форми и сили на съществуването, разбира тяхното използване и не противостои на естествения ход на нещата, затова неговата победа е сигурна. Така великият военначалник от древността У Дзъ посочва, че „Има осем вида противници, с които трябва, без да прибягваме до каквито и да било гадания, да встъпим в бой“, а също „Противниците, сражението с които трябва, без да прибягваш към никакви гадания, да избягваш, са шест“ (Конрад 1995, 309). Това означава, че за достигналия непосредственото възприятие на реалността, гаданията и предзнаменованията са пълни своеволия и средство за манипулация на онези, на които това пряко възприятие липсва. Прякото възприятие и разбиране за силата и обстоятелствата, които позволяват или не нейното използване /действието/, не допуска умозрителните и хипотетични прогнози и пророчески предсказания. Тенденциите са налице, но тяхното изменение е в непосредствената реалност, на която трябва да бъде отговорено по адекватен на условията начин.

Онова, което е останало от практическото приложение на тази сензитивност, е намирало място в практиката на бойното поле. И тази практика се отразява в мисленето и възприятието както на нивото на голямата организация от хора – армията, така и на личното усъвършенстване в практиката на военните действия като индивидуално бойно умение. Голямото има връзка с малкото по същия начин, както макрокосмосът се свързва с микрокосмоса. Личното участие в боя включва неизменно практическия път към непосредственото възприемане на реалността, използване на формите, разбиране на ситуацията и промените на силата на индивидуално ниво в едно сложно и комплексно променливо движение при взаимодействието на бойното поле. С течение на вековете и намаля-

ване на необходимостта от лично участие във воденето на сражение възможностите за развитие на способностите за такова пряко възприемане постепенно се губили в голяма степен. Може би усещайки възможността от тази безвъзвратна загуба, китайските майстори на бойните изкуства от края на XIX и началото на XX в. започват активно и целенасочено да използват фигурите *гуа* от *И Дзин* за изобразяване на смисъла на преподаваното от тях майсторство кунфу. Разбира се, това не винаги е било възможно поради трудностите, свързани по принцип с тълкуването на фигурите *гуа* и коментиращите ги текстове, но именно чрез използването на *И Дзин* майсторите на бойните изкуства се опитват да запазят връзката с непосредственото възприятие на действителността, характерни за военното изкуство на древността. „През династия Тан /61-905 г. от н.е./ отшелник на име Сю Сюан Пин, според легендата, практикувал бойно изкуство, подобно на тайдзицюан „с Осемте триграми в ръцете и Петте елемента под краката.“ Това означава, че всички движения са съответствали на принципите на *И Дзин*. През X в. Чън Линсян утвърждавал, че никой не може да овладее тайдзицюан без изучаване на *И Дзин*. Такива са най-старите позовавания на ключа към майсторството в тайдзицюан“ (Джоу 1995, 24). Може би сега изобразеното в тази символика непосредствено възприятие е възможно да се възроди и възстанови именно чрез същите тези бойни изкуства, в които е запазено прякото практическо изразяване на това възприятие.

Несъмнено отмирането на военното използване на бойните изкуства, както и отпадането на необходимостта от прилагане на индивидуално усъвършенствани бойни умения във физическа схватка на бойното поле поставя, непосредственото възприятие на формата и силата в латентно състояние. В резултат от тази историческа необходимост обаче възможностите за това пряко възприятие на реалността се консервира и запазва именно във формалното упражняване на бойните изкуства като възможност за индивидуално развитие и усъвършенстване. „В приложенията на „дългата форма“ отразяването /пън/, поддаването /лю/, отблъскването /дзи/, отхвърлянето /ан/, засаждането /цай/, разделянето /лие/, подпирането с лакът /чоу/ и подпирането с рамо /као/ се наричат форми на осемте триграми /ба гуа/, съответстващи на осемте направления на движения. В позициите на краката напред, назад, вляво, вдясно и заставането в центъра се наричат *петте стъпки*. Отразяването, поддаването, отблъскването и отхвърлянето се наричат четирите директни направления. Засаждането, разделянето, подпирането с лакът и подпирането с рамо се наричат четирите диагонала. Движението напред, назад, вляво

и вдясно и оставането в центъра се наричат метал, дърво, вода, огън и земя. В съчетанието си тези форми се наричат тринадесетте оригинални движения на тайджи“ (Ляо 2003, 120).

Връзката на бойното умение, запазено в практикувания боен стил, със непосредственото възприятие и отражение на реалността на всички условия на ситуацията и съществуването неизменно служи за указване на вярната посока за истинско овладяване на майсторството. „В дълбока древност живял учен от рода на Управляващия поднебесната Бао Си. Съзърцавайки Небето, той успял да види символа на небето „Тиен“. Съзърцавайки Земята, виждал символа на закона „Ди“. Наблюдавайки птиците и животните, разбрал техния език и тогава осъзнавал необходимостта от сътрудничество с Природата. Отблизо съзнанието му имало за цел тялото на човека, а по-нататък обхващало целостта на всички неща. Така възникнало изкуството на „Ба гуа“ /осемте триграми/, достойнството на което се състои в това, че е плод на прозрение на духа. Системата на *ба гуа* се стреми към класификация на всичко съществуващо, ето защо тези символи са получили това наименование. Системата на тези символи се отнася и за *цюан шу* /умението на юмручния бой/“ (Абаев, Горбунов 1993, 93).

Голяма част от майсторите в т.нар. вътрешни стилове на китайските бойни изкуства настояват, че овладяването на същността и съдържанието на бойните изкуства може да стане чрез *ключа* на *И Дзин* към разбирането на тези изкуства. Този ключ помага за разбиране на скрития смисъл на движенията, за опознаване и разбиране, култивиране и използване на силата. Откривайки същността на този *ключ* в бойните изкуства, майсторите поддържат, че неговото прилагане може да бъде използвано за всякакви други области и житейски ситуации. Посредством този *ключ* е възможно не само да бъдат възприети пряко, но и да бъдат осъзнати и разбрани скритата структура на ситуацията, участниците и явленията в нея, връзките и влиянията, тенденциите и възможностите за нейното развитие. Дори да има прогноза, то тя би била конкретно близка до реалните възможности за развитие. А постоянно или редовно наблюдение и анализ на измененията би довело до възможно най-адекватното и съответно на реалността решение. В бойните изкуства, както и войната, тази преценка непрекъснато се нуждае от своята актуализация, за да бъде адекватна към променящите се условия на средата. Дори само присъствието на наблюдателя вече влияе на условията и лабораторния опит, а реалността, каквато я познаваме, е почти неограничено многофакторна и изменчива. *И Дзин* би дала ключа към разчитане на сигналите, получа-

вани непрекъснато от прякото възприемане измененията на средата. В бойното изкуство това е част от практическото усъвършенстване на това възприемане и това разбиране. То е пряко свързано с необходимостта от практическото използване на този модел. „Ключът към майсторството в тайдзицюан е толкова универсален, че съдържа всички други принципи в себе си, и при това толкова прост, че някои хора, когато разберат за него, само ще се засмеят, а други – ще го оценят, но ще забравят да го прилагат, и само единици ще го използват, за да достигнат майсторството“ (Джоу 1995, 24).

Характерният за древното мислене възглед за единството на микро- и макрокосмоса не отвежда към мултиплицирането на това разбиране в живота въобще, при разглеждането на „телата“ на групи хора – организации, формални и неформални социални структури, нации и „цивилизации“. Както се казва в един коментар на Тао Хундзин: „Още от старо време до днес, пътят на мъдреците от Поднебесния свят е един. Промените и превръщанията е невъзможно да се изчерпат, но всяко едно такова нещо носи своята истина... И така мъдреците, обладаващи единния принцип, който управлява цялото естество, определят онова, което ни чака или което е останало подире ни, преценяват силата и възможностите на всекиго, определят способностите и уменията му, достойнствата и недостатъците“ (Малявин 2003, 259). Легендите разказват, че чертите на *И Дзин* са дали началото на писмените знаци въобще и на писменото изразяване на езика. Писмеността е изразена в образното писмо на йероглифите като пиктограми, но самото значение на чертите е пряко посочено към предаването на информация, а не към опосредстването ѝ с писменост, звуци или други възприятия. Идеограмното изображение на информацията в „Книга на промените“ обаче може по един адекватен начин да предаде непосредствено и пряко възприятията, които често идват от подсъзнаването или дори от несъзнаването. Той е приложим както на лично /микро/ ниво, така и при управлението и разбирането на тази информация за формално и неформално организирани групи от хора и общности на т.нар. макро ниво. Човекът като субект на съществуването представлява комплекс от сложни механизми и взаимовръзки, сили и фактори, използвани и действащи в непрекъснато променяща се обстановка и условия. Такива сили и взаимодействия са характерни и присъстват и при всяка една организация в процеса на нейното съществуване. Единството на микро- и макрокосмоса е непосредствено възприятие и изживяване сега, в тази среда. Разчитането на този механизъм и неговото усвояване е практически достъпно и възможно.

В безбрежната и трудно предвидима и управляема реалност на информационния свят изследванията в областта на мениджърския управленски опит достигат до опити за прилагане на теоретичните разработки на древните китайски мислители. Много изследователи от западните култури се опитват да се докоснат до дълбочината на прозренията на древните китайски стратежи и дори да приложат техните постулати като готови схеми към управлението в държавната политика, бизнеса или корпоративните организации. Те съпоставят мениджърските идеи, родени във военно или мирно време, и откриват както поразителни прилики, така и почти необясними противоречия. Повечето от тях се натъкват на практическата невъзможност за прилагане на тези концепции в средата на западната култура, възпитание и мислене поради историческите наславания в самото обяснение на възприемането и реакцията на условията на реалността. Западното мислене още от времето на Аристотел сякаш се опитва да създаде имагинерния идеален образ и след това да го наложи на средата, като се опитва да променя и настройва нейните условия, което никога не се получава съвсем и носи неизбежни разочарования. „След като една цел е идеално замислена, ние търсим след това начините тя да бъде осъществена (въпреки всичко, на което това осъществяване може неочаквано да се натъкне – едновременно относително произволно и неизбежно)“ (Жулиен 2004, 55). За разлика от това, в източното мислене осъзнаването е плод преди всичко на възприемане на факторите и условията, определящи средата, и фина настройка на собственото ни съответствие с техните непрекъснати промени.

За да успеем в прилагането на прозренията на този начин на мислене, ние трябва да усвоим първо начина на възприемане на действителността, свързан с него. Да се научим не да сричаме тълкуванията на различни автори за реалността, а да я наблюдаваме и изследваме непосредствено и пряко. Едва след това непосредствено възприемане ще започнем да разбираме и осъзнаваме универсалния код на заложената в „природата на нещата“ информация, който така или иначе ползваме в техническите устройства, с които ежедневно си служим. Необходимо е развитието на сензитивност, която изисква обучение за пряко разбиране и разчитане на заобикалящите ни информационни кодове. Тези кодове като пряко отражение на действителността носят непосредствена информация от и за средата – вътрешна и външна. Само с развитието на тази възприемчивост ще започнем да развиваме собствената си изменчивост в съответствие с промените на средата и с нейните изисквания. Единствено по този начин осъзнато бихме били способни да управляваме това съответствие по на-

чин, който да не бъде разрушителен за нас или поне да ни разрушава в по-малка степен и по-бавно.

В реалното възприемане на действителността, както и при войната, налагането на предварителен идеален образ, свързан с поставянето на цел и планирането на ресурсите за нейното постигане, е неудовлетворително. Непрекъснатите изменения създават напрежение и стрес, който е разрушителен както на личностно, така и на социално и организационно ниво. Динамичната среда на променящите се обстоятелства ни прави неадекватни и несигурни, което води до нашето разрушение. Действие или бездействие, или как да си служим с тях, предполага правилна оценка като необходимост за правилна реакция. „Доказателство за това колко е трудно да се осмисли управлението на действието, е осмислянето на войната“, където „нещата приемат различен вид, щом се мине от абстракция към реалност“ (Жулиен 2004, 25).

Тази реалност се е запазила във възприемането на света при практикуваните традиционни китайски бойни изкуства. Част от бойните стилове днес са съхранили поне частица от възможността тази адекватност към условията и факторите на непрекъснато изменящата се действителност да бъде възпитавана и възродена. Обучението е неизменно свързвано с практиката и непрекъснато практически проверявано в реалността. Изживяването е непосредствено и физически осезаемо, а не е плод на интелектуално убеждение и илюзия на сетивата. Методиката е непосредствено съпоставима и доказано практически работеща. Вероятно биха се намерили и желаещи да споделят тази практическа възможност за обучение в реалността. Остава ни да вярваме, че майсторството може да бъде постигнато, като вложим в него нашите усилия и му оставим достатъчно време, за да трансформира качеството на нашата сила. И днес вероятно *И Дзин* би могла да бъде използвана за разбиране на скритите връзки между формите и явленията, за движението и съотношенията на силите, техните характеристики, взаимно влияние и взаимодействия, тенденции и скрити връзки. Истинското познание за „Книга на промените“ обаче продължава да бъде застрашено от реалната възможност да бъде изгубено като средство за достигане на върховния човешки потенциал на майсторство, подобно на истинската същност на бойните изкуства, които се опитват да съхранят частица от това познание.

Библиография

Абаев/Горбунов 1992: Абаев, Н.В и Горбунов, И.В, Сунь Лутан. О философско-психологических основах „внутренних“ школ у-шу. Новосибирск: Наука, 1992.

Александров 1993: Александров, Дориян. Па куа джан. Бойната стратегия в осемте посоки. София: Загер, 1993.

Виногородский 1993: Виногородский, Бронислав. Числа превращения дикой сливы мей-хуа. Киев: AirLand, 1993.

Грийн 2012: Грийн, Робърт. Майсторството. София: Сиела Норма АД, 2014.

Димитров 1993: Димитров, Красимир. Тайдзицюан стил Ян. София: Стено, 1993.

Жерне 2004: Жерне, Жак. История на китайската цивилизация. София: Кама, 2004.

Жулиен 1996: Жулиен, Франсоа. Трактат за ефикасността. Стратегии на успеха в Европа и Китай. София: Изток-Запад, 2003.

Конрад 1995: акад. Конрад, Н, Сун дзъ, У дзъ. Трактати за военното изкуство, София, Шамбала, 1995.

Lu 2006, Luq Shenli: Combat techniques of taiji, xingyi, and bagua, Barkeley, California, Bluesnake books, 2006.

Лян/Ян 1994: Лян Шоую и Ян Дзюнмин. Син и цюан. Теория и приложения. София: Шамбала, 1994.

Ляо 2003: Ляо Вайсунь. Класика Тай-цзи. Москва: Гранд, 2003.

Малявин 2003: проф. Малявин, В. В. Изкуството да управляваш – сборник. София: Нике-НТ-89, 2009.

Най 2011: Най, Джоузеф. Бъдещето на силата. София: Воено издателство ЕООД, 2013.

Олсън 1996: Олсън, Стюърт Олв. Чжън-гун. Внутренние энергии в Тайдзи-цюане. Киев: София, 1996.

Хънтингтън 1996: Хънтингтън, Самюъл. Сблъсъкът на цивилизацията и преобразуването на световния ред. София: Обсидиан, 2015.

Хърн 2006: Хърн, Ричард. И дзин за ритуали и медитация. София: Аратрон 2006.

Chen 2007: Chen Xin. The Illustrated canon of Chan family Taijiquan. Australia: INBI Matrix Pty Ltd., 2007.

Чжоу 1995: Чжоу Цзунхуа. Дао тайдзи-цюаня. Путь к омоложению. Киев: „София“, 1995.

Чжоу 1996: Чжоу Цзунхуа. Дао И-дзина. Путь к прорицанию. Киев: „София“, 1996.